



Etnologický ústav Akademie věd ČR

Vnitřní směrnice č. 3/2020 ze dne 10. 12. 2020

Etický kodex výzkumných pracovníků Etnologického ústavu Akademie věd České republiky, v. v. i.

Preambule

Při vypracování Etického kodexu výzkumných pracovníků Etnologického ústavu Akademie věd České republiky, v. v. i. (dále EÚ), byly použity následující materiály:

- *Etický rámec výzkumu, usnesení vlády České republiky ze dne 17. srpna 2005 č. 1005;*
- *Evropská charta pro výzkumné pracovníky, 2005/251/ES, Úřední věstník Evropské unie ze dne 22. března 2005;*
- *Good Manners in Science; A Set of Principles and Guidelines, Polish Academy of Sciences, Committee for Ethics in Science, Third (amended) edition, Warsaw 2001;*
- *Rules of Good Scientific Practice, adopted by the Senate of the Max Planck Society on 24 November 2000;*
- *Memorandum on Scientific Integrity, All European Academies, Amsterdam 2003 (On standards for Scientific Research and a National Committee for Scientific Integrity, KNAW, NWO, VSNU, 2001);*
- *Singapore Statement on Research Integrity, 2010;*
- *The European Code of Conduct for Research Integrity, 2011;*
- *Montreal Statement on Research Integrity in Cross-Boundary Research Collaborations, 2013.*

Vzdělání, výzkum a inovace jsou základními pilíři rozvoje současné společnosti. Důvěra ve vědu je založena na důvěře v poctivost výzkumných pracovníků při získávání nových výsledků. Výsledky i jejich výklad si může ověřit vědecká obec, ne však veřejnost, které jsou nové poznatky především určeny. Aby věda zůstala hodnověrná, je nezbytné, aby se výzkumní pracovníci ve své práci řídili základními mravními principy, zejména poctivostí a čestností. Etický kodex výzkumných pracovníků EÚ shrnuje rámcové zásady dobrého chování ve vědě a podporuje tak upevňování žádoucích mravních standardů v akademickém výzkumu. Stanovení základních etických norem chování má za cíl formovat EÚ jako zaměstnavatele, který nabízí svým pracovníkům otevřené, transparentní, nediskriminační a přátelské pracovní prostředí stimuluje tvořivou práci a umožňuje dlouhodobý profesní rozvoj.

Etický kodex výzkumných pracovníků EÚ se odvolává na Etickou komisi EÚ, která je poradním orgánem ředitele EÚ. Etická komise je ustanovena k posuzování případů porušení obecných etických a morálních principů chování pracovníků souvisejících s profesní činností v souladu s pravidly tohoto kodexu, které nebylo možné vyřešit v rámci organizační struktury EÚ. Předsedu a členy komise jmenuje ředitel EÚ po projednání v Radě EÚ. V případě potřeby může Etická komise EÚ přizvat další ad hoc odborníky nebo si vyžádat externí expertní stanoviska, pokud by to vyžadovalo objektivní posouzení výjimečných etických otázek. Jednání Etické komise EÚ se řídí jednacím řádem, který je přílohou Etického kodexu výzkumných pracovníků EÚ.

I.

Obecné zásady

Výzkumný pracovník:

- a) se ve své práci řídí základními lidskými mravními principy a zásadami uvedenými v tomto kodexu;
- b) nepřipustí, aby došlo ke střetu zájmu vyplývajícího z jeho postavení v EÚ a s ním související činnosti a jeho soukromého zájmu;
- c) věnuje se prováděnému výzkumu s plným pracovním i osobním nasazením. Úhrn jeho smluvních pracovních úvazků nepřekročí 1,5násobek pracovního úvazku;
- d) vyžaduje od svých spolupracovníků chování, které je v souladu s těmito zásadami;
- e) neobhájí a nekryje chování, které je v rozporu se zásadami uvedenými v tomto kodexu, a to ani poukazováním na nutnou poslušnost či loajalitu;
- f) považuje vědu a výzkum za integrální součást kultury a základ inovací a hájí je proti jejich možnému zpochybnování;

- g) vystupuje proti neetickému a nevhodnému užití vědeckých poznatků;
- h) rozšiřuje a prohlubuje své znalosti a usiluje o zlepšení svých odborných schopností;
- i) zachovává kritický postoj k vlastním poznatkům a výsledkům i k výsledkům svých spolupracovníků a je přístupný diskusi a věcným argumentům;
- j) obhajuje svobodu vědeckého myšlení, vyjadřování, výměny názorů a informací;
- k) odmítá užívání nevědeckých a diskriminačních přístupů a hledisek ve vědě;
- l) dodržuje principy nestrannosti a nezávislosti na ideologických a politických tlacích a na zájmech nátlakových skupin;
- m) uznává a sám ve vědecké obci šíří zásady spolehlivé, důvěryhodné vědecké práce a odmítá jakoukoli vědeckou nepoctivost a porušení zásad uvedených v tomto kodexu;
- n) neváhá oznámit příslušným autoritám prohřešky proti etice ve vědecko-výzkumné práci, pokud o nich má vědomost.

II.

Zásady výzkumné práce

Výzkumný pracovník:

- a) zaměřuje svůj výzkum na rozšíření hranic vědeckého poznání a dbá, aby jeho prakticky využitelné výsledky sloužily ku prospěchu společnosti;
- b) provádí výzkum tak, aby neohrozil společnost, životní prostředí či kulturní hodnoty;
- c) při získávání, výběru a hodnocení dat vychází z obecných zásad (čl. I) při respektování specifiky své disciplíny;
- d) odpovídá za přesnost a objektivitu jím prováděného výzkumu a uvědomuje si meze použitých metod zkoumání; při zveřejňování poznatků a výsledků k určitému problému odpovídá za jejich úplnost a ověřitelnost a nezkresleně je interpretuje;
- e) po zveřejnění uchovává primární data a dokumentaci všech podstatných výsledků po dobu obvyklou, pokud tomu nebrání jiné závazky či předpisy;
- f) odpovídá za účelné a efektivní využívání prostředků na výzkum a neduplikuje výzkum provedený jinde, pokud není potřebný k ověření, doplnění či porovnání výsledků;
- g) předává výsledky svého výzkumu nepodléhající utajení odborné veřejnosti a širokou veřejnost s nimi uvážlivě seznamuje až po jejich zveřejnění v odborném tisku.

III.

Zásady zveřejňování poznatků a výsledků

Výzkumný pracovník:

- a) může být uveden jako autor nebo spoluautor publikace, pokud tvůrčím způsobem přispěje k jejímu vzniku, např. k návrhu studií a pokusů a k jejich provedení, k analýze, interpretaci, teoretickému zpracování či modelování dat nebo k sepsání publikace, a pokud se spoluautorstvím souhlasí;
- b) v publikaci uznává vědecký přínos svých předchůdců a kolegů ke zkoumanému problému, na který přímo navazuje, a při citaci nálezů a poznatků jiných autorů uvádí zřetelný odkaz na příslušný zdroj;
- c) cituje i podstatné práce, které nejsou v souladu s jeho vlastními výsledky a závěry;
- d) objeví-li ve svých publikovaných údajích významnou chybu, podnikne odpovídající kroky, např. dá vytisknout errata nebo jinou opravu;
- e) nedělí zbytečně výsledky a poznatky do více publikací, aby si uměle zvýšil počet prací;
- f) nepublikuje eticky pochybným způsobem a nevyužívá eticky pochybných publikačních platforem;
- g) publikuje s cílem předat výsledky a poznatky odborné veřejnosti, ne pouze za účelem vykazání prací jako vědeckých výstupů.

IV.

Zásady chování ke studentům a spolupracovníkům

Výzkumný pracovník:

- a) přijímá studenty a spolupracovníky ve výzkumu na základě objektivního ohodnocení jejich intelektuálních, etických a osobnostních charakteristik;
- b) vede-li výzkumný tým, dbá na korektnost a otevřenost ve vzájemné komunikaci a vystříhá se neodůvodněně autokratických metod řízení; posuzuje své studenty a spolupracovníky na základě dosažených výsledků a chová se k nim spravedlivě; nevyžaduje od nich činnosti, které patří k jeho vlastním povinnostem, a neklade na ně požadavky nepřiměřené jejich schopnostem a možnostem;
- c) předává slovem i osobním příkladem své znalosti, dovednosti a zásady dobrého chování ve vědě svým studentům a spolupracovníkům;
- d) věnuje se výuce svých studentů, rozvíjí jejich nezávislé, kritické myšlení a zodpovědný přístup k práci a respektuje jejich právo na svobodné vyjádření názorů na výzkum;
- e) podporuje kvalifikační růst studentů a podřízených výzkumných pracovníků i jejich badatelskou a publikační aktivitu a mezinárodní kontakty a uvádí je mezi autory

publikace, pokud k jejímu vzniku tvořivě přispěli;

- f) vyvozuje důsledky z případného neetického chování svých spolupracovníků.

V.

Zásady pro posuzovatelskou, hodnotící, oponentskou a expertní činnost

Výzkumný pracovník:

- a) provádí jemu zadanou posuzovatelskou nebo jinou hodnotící činnost osobně;
- b) chrání duševní vlastnictví autorů posuzovaných rukopisů, návrhů projektů a zpráv; nepoužívá údaje obsažené v hodnocených podkladech k jinému účelu než k vypracování odborného posudku a neposkytuje je třetí osobě;
- c) neprodlužuje záměrně hodnocení posuzované práce, aby dosáhl vlastních výhod či výhod pro třetí osobu;
- d) odmítne vypracovat odborné stanovisko, jehož závěry by mohly být ovlivněny jeho osobním zájmem, nebo na tuto skutečnost předem jasně upozorní; vystíhá se i dalších vědomých střetů zájmu;
- e) expertní stanoviska vyhotovuje zodpovědně a pouze z oblasti svého oboru a nepodléhá případným vnějším tlakům, které by mohly ovlivnit vyznění tohoto stanoviska;
- f) při hodnotitelských a oponentních řízeních vychází z objektivních kritérií, dodržuje pravidla zadavatele a vyžaduje totéž od ostatních účastníků jednání.

VI.

Specifické zásady pro činnost v oborech etnologie, sociokulturní antropologie a oborech bezprostředně příbuzných

Výzkumný pracovník:

- a) se v přiměřeném rozsahu řídí níže uvedenými kodexy, směnicemi a doporučeními:
 - *Etický kodex České národopisné společnosti, z. s.;*
 - *Etický kodex a Etické směrnice České asociace pro sociální antropologii;*
 - *European Commission Research Ethics in Ethnography/Anthropology;*
 - *SIEF Statement on Data Management in Ethnology and Folklore.*

VII.

Postup při řešení případů porušování zásad správného chování ve vědecko- -výzkumné práci

Za jednání neslučitelné se zásadami etického chování ve vědě se považují zejména: podvod, podvrh, plagiátorství, falšování, zkreslování, záměrný klam a zcizení, a to v kterékoli fázi procesu vědecko-výzkumné práce od záměru až ke zveřejnění výsledků.

Možné porušení zásad správného jednání ve vědě se řeší:

- a) na úrovni organizační struktury EÚ, a to vždy o jeden stupeň vyšší, než ve kterém se spory vyskytly;
- b) v Etické komisi EÚ, pokud účastníci sporu nejsou spokojeni se závěry přijatými na úrovni organizační struktury EÚ;
- c) v Komisi pro etiku vědecké práce AV ČR, pokud je řešení nad rámec EÚ nebo pokud účastníci sporu nejsou spokojeni se závěry přijatými na úrovni Etické komise EÚ;
- d) v součinnosti všech zúčastněných stran, při čemž se dbá na nejvyšší možnou ochranu soukromí. Závěry řešení musí být oznámeny všem zúčastněným a obsahovat opatření vedoucí k nápravě, pokud je porušení etiky vědecké práce zjištěno. Při tom lze v odůvodněných případech využít ustanovení čl. 65 Stanov AV ČR, popř. zákoníku práce.

VIII.

Závěrečná ustanovení

- a) Tato směrnice je závazná pro EÚ a pro všechny jeho zaměstnance.
- b) Tato směrnice byla schválena Radou EÚ dne 10. 12. 2020 a nabývá účinnosti dnem schválení Radou EÚ.

PhDr. Jiří Woitsch, Ph.D.
ředitel EÚ

PŘÍLOHA

Statut a jednací řád Etické komise Etnologického ústavu AV ČR, v. v. i.

I.

Základní ustanovení

1. Etická komise (dále EK) Etnologického ústavu AV ČR, v. v. i. (dále EÚ), byla ustavena v souladu s Vnitřní směrnicí EÚ č. 3/2020 ze dne 10. 12. 2020.
2. EK je poradním orgánem ředitele EÚ. EK působí v rámci EÚ a posuzuje otázky týkající se etiky vědecké práce. Konkrétní kauzy musí mít vazbu na EÚ. Komise nemá výkonnou pravomoc.
3. Činnost EK zajišťuje po technicko-administrativní stránce tajemník EK.

II.

Složení

1. Počet členů EK je 5, alespoň 2 členové nejsou pracovníky EÚ. Funkční období EK je čtyřleté.
2. Členství v EK je čestné a je neslučitelné s funkcí ředitele EÚ, předsedy Rady EÚ, předsedy Dozorčí rady EÚ a předsedy jiného poradního orgánu ředitele EÚ.
3. Členy EK i jejího předsedu jmenuje a odvolává ředitel EÚ po projednání v Radě EÚ. EK volí ze svého středu na návrh předsedy EK místopředsedu EK.
4. Tajemníka EK, který nemusí být členem EK, určí a jmenuje ředitel EÚ.

III.

Zásady činnosti

1. EK zasedá podle potřeby, nejméně však jednou do roka. Zasedání svolává a řídí předseda EK nebo jím pověřený člen EK. Předseda je povinen EK svolat, požádají-li o to nejméně tři její členové nebo ředitel EÚ.
2. Rozhodování EK hlasováním se řídí čl. 64 Stanov AV ČR.
3. K jednání EK mohou být přizvány zúčastněné osoby nebo odborní poradci. Jednání komise jsou neveřejná.
4. EK projednává výhradně:
 - a) obecné a konkrétní otázky z oblasti etiky vědecké práce;

b) podání pracovníků EÚ, které souvisejí s dodržováním etiky vědecké práce v EÚ, výjimečně i podání jiných stran, pokud se dotýkají etiky vědecké práce v EÚ.

5. Jednotlivá podání posoudí EK na svém nejbližším zasedání a rozhodne, zda se jimi bude dále zabývat.

6. Neodkladné záležitosti a návrhy, k jejichž projednání není možné nebo účelné svolat zasedání EK, mohou být z rozhodnutí předsedy EK a po souhlasu všech členů EK projednány písemnou cestou (per rollam). EK výsledky svého jednání per rollam ověří na svém nejbližším zasedání.

7. EK se nezabývá podáními spojenými s morálním selháním jednotlivce nesouvisejícím s etikou vědecké práce a dále s pracovně-právními problémy.

8. EK se ke každému projednávanému podání písemně vyjádří.

9. Vyjádření EK bude zasláno předkladateli, zúčastněným osobám, řediteli EÚ a podle povahy věci může být dáno na vědomí také dalším zainteresovaným fyzickým a právnickým osobám. Komise může také zvážit a doporučit způsob přiměřeného zveřejnění případu.